

Polkuja medialukutaitoon -oppaan varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen on tuottanut Kansallinen audiovisuaalinen instituutti KAVI. Opas on julkaistu osana valtakunnallista Uudet lukutaidot -kehittämishjelmaa (2020–2023).

Kuten muutkin taidot, myös **medialukutaito** kehittyy vähitellen kasvun ja kokemusten myötä. Lapsi tarvitsee lapsentasoisia median ymmärtämisen, tulkinnan ja arvioinnin taitoja sekä taitoja toimia median parissa vastuullisesti, turvallisesti ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Lasta rohkaistaan oman ilmaisun löytämiseen ja omaan median tuottamiseen. Näistä elementeistä koostuu lapsen kehittyvä medialukutaito.

Aikuisten tärkeänä tehtävänä on **tukea lasta** mediataitoihin tutustumisen kaikissa vaiheissa. Lapset oppivat medialukutaidon ensi askelia tuttujen työtapojen avulla, esimerkiksi leikkien, liikkuen, tutkien sekä taiteellisen ilmaisun kautta. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta innostavat oppimaan yhdessä. Digitaaliset laitteet ja ympäristöt ovat yksi osa monipuolista oppimisympäristöä. Esimerkit on laadittu siten, että niiden toteuttaminen onnistuu yksinkertaisilla laitteilla, kuten älypuhelimella, ja monet jopa ilman digilaitteita.

Oppaan esimerkit ovat yhdenlaisia polkuja ja lähestymistapoja medialukutaidon edistämiseen. Ne on tarkoitettu pedagogisiksi virikkeiksi ja aihioiksi toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Esimerkkeihin voi tarttua vain joltain kulmalta tai luoda niiden ympärille laajemman pedagogisen kokonaisuuden. Esimerkit on tarkoitettu toteutettaviksi hyödyntäen medioita, joita on paikallisesti mahdollista käyttää.

Kolme osaa:

1) Median tulkinta ja arviointi

Lapset ovat aktiivisia tutkijoita ja toimijoita jo vauvaiästä asti. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa – ympäristön, jota pienet eivät osaa vielä itse sanallistaa tai kokonaisvaltaisesti ymmärtää. Media on yksi tärkeä osa lasten kasvuympäristöä. Aikuisen tehtävä on tunnistaa lasten kiinnostuksen kohteita ja tunteita sekä sanallistaa ne ymmärrettäviksi asioiksi ja ilmiöiksi. Tämä tukee lapsen kasvua, osallisuutta ja oppimista median parissa.

Varhaiskasvatusikäisillä ensiaskeleet median tulkintaan ja arviointiin otetaan mediasisältöjen tutkimisen, ihmettelyn ja oivaltamisen kautta. Varhaiskasvatuksen nuorimpien kanssa median tulkinta alkaa kuvien ja äänen yhteisestä tarkastelusta ja median huomioimisesta osana arkea. Pienten lasten tutkimisen ohjaamisessa virittäydytään lasten reaktioiden, puuhakkuuden ja löydösten äärelle.

Noin 3–5-vuotiaana lapset kokevat ja sanallistavat ympäröivää maailmaa jo monin tavoin. Mediaa tutkitaan luontevana osana toimintaa: eläydytään median tarinoihin, kerrotaan niistä ja tehdään omia tulkintoja. Yhdessä herätellään tietoista, uteliasta ja kyseenalaistavaakin suhtautumista koettuihin mediasisältöihin ja pohdintaa siitä, mikä on totta ja mikä satua. Eskari-ässä lasten valmius ymmärtää mediaa ihmisen tuottamana, valikoituna sisältönä kehittyi. Lapset kuitenkin tarvitsevat vielä aikuisen vahvaa tukea median ymmärtämisessä ja kokemustensa käsittelyssä.

2) Median tuottaminen

Medialukutaidossa “kirjoittaminen” eli oma median tuottaminen on yhtä tärkeää kuin “lukeminen” eli muiden tuottaman median ymmärtäminen. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa lapset opettelevat myös median tuottamisen taitoja. On tärkeää antaa jokaisen lapsen kokeilla mediasisältöjen tekemistä itse ja saada onnistumisen kokemuksia. Itse tekemällä lapselle tarjoutuu mahdollisuus nähdä ja ymmärtää, miten mediasisällöt syntyvät ja miten mediaa voi käyttää monella tavalla oman ilmaisun välineenä.

Varhaiskasvatuksessa pienimmillekin voi antaa mahdollisuuden mediavälineiden ja niiden käyttötarkoitusten uteliaaseen ja turvalliseen tutkimiseen ja helppoon mediatuotosten tekemiseen lapsen oman kiinnostuksen mukaan. Pienimmätkin voivat aikuisen tukemina ottaa esimerkiksi kuvia ja videoita. Jos omatoiminen tuottaminen ei vielä onnistu, aikuinen voi tallentaa lapselle merkityksellisiä asioita. Tämä edellyttää, että aikuinen havainnoi herkästi, kun lapsi viestittää itselleen tärkeistä asioista.

Lasten motoriset taidot ovat yleensä 3–5 vuoden iässä kehittyneet sille tasolle, että lasten voi antaa monipuolisesti kokeilla eri medialaitteiden käyttöä. Varhaiskasvatukseen valitaan sellaisia median tuottamisen välineitä, jotka ovat helppokäyttöisiä ja riittävän pienikokoisia lasten käsiin. Esiopetuksessa lapsi on aktiivinen median käyttäjä ja tuottaja, mutta tarvitsee edelleen aikuisen tukea ja ohjausta.

Osallistumisen mahdollisuus, oma luova tekeminen ja aikuisen kannustus ovat pienillekin tärkeä osa medialukutaitoiseksi kasvamista. Aikuinen ohjaa mediatuottamista oman esimerkin kautta, ja rohkaisee omaan ilmaisuun. Virheitä ei tarvitse pelätä, vaan tuottamista kokeillaan vapaasti ja leikillisesti. Tärkeintä on tekeminen, kokeminen ja oppiminen, ei näyttävä lopputulos. On myös tärkeää havainnoida herkästi sitä, mikä on lapsen oma tavoite median tuottamisessa.

Lähde: <https://www.mediataitokoulu.fi/tehtavapankki/polkuja-medialukutaitoon-ja-polkuja-ohjelmointiosaamiseen-oppaat/9199/>

3) Toiminta mediaympäristössä

Pienen lapsen mediaympäristö koostuu arjen elämänpiireihin kuuluvista medioista: välineistä, sisällöistä ja perheen tavoista viettää aikaa niiden parissa. Pienen lapsen mediasuhde alkaakin rakentua ensin osana perheen ja muun lähipiirin mediankäyttöä. Musiikki, kuvat ja kirjat ovat monen ensimmäisiä kosketuspintoja medioihin. Välineisiin ja erilaisiin mediasisältöihin, myös digitaalisiin medioihin tutustutaan pienin maistiaisin yhdessä aikuisen kanssa.

Ensimmäisinä elinvuosina lapsen mediankäyttö muuttuu, kun omat taidot kehittyvät ja alkaa muodostua persoonallisia kiinnostuksenkohteita. Media tarjoaa tarinoita, elämyksiä ja yhteisiä kokemuksia vaikkapa pelien äärellä. Media on osa vapaa-aikaa, ja mediasisällöt, joiden parissa aikaa vietetään, laajenevat ja monipuolistuvat. Media tulee myös osaksi leikkejä. Esiopetusiässä lapsi on aktiivinen median käyttäjä ja tuottaja.

Kuten muitakin taitoja, myös median parissa toimimisen taitoja opitaan yhdessä tekemällä, juttelemalla ja aikuisten ja toisten lasten toimintaa havainnoimalla. Lapset tarvitsevat keskustelua ja harjoitusta toisia huomioivasta käytöksestä ja viestimisestä arkisissa mediankäyttötilanteissa. Yhdessä opetellaan myös omista ja yhteisistä laitteista huolehtimista.

On tärkeää, että lapselle muodostuu pienestä pitäen turvallisia kokemuksia median parissa. Turvallista, lapselle sopivien mediasisältöjen käyttöä opetellaan yhdessä aikuisen kanssa. Aikuiset kotona ja varhaiskasvatuksessa ovat tärkeitä malleja siinä, miten toimia, kun käytetään mediaa. Oma mediankäyttö arjessa ja omia mediakokemuksia opetellaan havainnoimaan ja sanoittamaan. Lapsen tunteet ja kokemukset, niiden tunnistaminen, nimeäminen ja arvostaminen ovat avain mediakokemusten käsittelyyn ja kuuluvat myös lapsen turvataitoihin.